

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд

„Г. В. Ф. Хегел и философията на бюрокрацията“

на Михал Ваврик

от доц. д-р Димитър Вацов

Трудът „G. W. F. Hegel and the Philosophy of Bureaucracy“, с който Михал Ваврик кандидатства за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ по научно направление 2.3 Философия, е с общ обем от 225 стандартни страници. Разделен е на 12 глави, подразделени на параграфи. Библиографията включва над 130 заглавия на английски и немски език, които действително са цитирани в текста на дисертацията. Дисертантът е публикувал общо шест научни статии, две от които са пряко по темата на дисертационния труд.

Дисертацията представлява самостоятелен авторски опит за реконструкция и интерпретация на социалната и политическата философия на Хегел. Тя се противопоставя на два основни типа прочити на социално-политическия корпус на Хегел от XX век (“Hegelian Interpretations in Twentieth Century”): 1. На систематичния подход, който търси мястото на политическата философия в общата система на спекулативната философия на Хегел (параграфът „Systematic Hegel”); 2. На онези интерпретации, които проектират върху Хегеловото наследство политически схематизации, характерни за собствената им гледна точка и съответно го четат като „консерватор”(Bosanquet and Hobhouse), „революционер” (Кожев, Лукач, Маркузе) или „тоталитарен мислител” (Попър). В противовес на тези интерпретации, Ваврик предприема реконструкция само на политическата философия на Хегел (най-вече „Философия на правото” и други по-малки текстове) с оглед на конкретния социално-исторически и политически

контекст в Прусия и Европа в първите десетилетия на XIX век, когато се оформят идеите на мислителя. Подходът на Варвик е комплексен, комбинира различни методи за анализ, но в общия си контур представлява социална и политическа история на политическата философия (наричан „background-analysis“). Считам този подход за перспективен и напълно легитимен от съвременна гледна точка.

Варвик набавя „социологическа перспектива“ за своя контекстуален анализ чрез понятието за идеология (по-точно, тоталната концепция за идеология) от Карл Манхайм (от „Идеология и утопия“) – идеологията като светогледна представа на класа, група или епоха. Донякъде това понятие е обогатено и прецизирано като е използвано и схващането на П. Бурдийо за „хабитуса“ като въплътена и структурирана/структурираща структура. Използвайки този инструментариум, авторът прави една доста детайлизирана картина на политическата и културната история на Прусия от края на XVIII и началото на XX в. – отгласите от Френската революция, либералните реформи по времето на Наполеон и реставрацията след това, както и на социалните страти (съсловията) в този период. Тази историко-социална реконструкция му позволява да изведе генетичната връзка на абстрактната Хегелова идея за „рационална държава“ с доминиращите нагласи на прослойката на *Bildungsbürgertum*. Тези нагласи на образованите градски чиновници, офицери, учители и др., обобщени от Варвик като идеал за „бюрократично просвещение“ и намерили „its high expression in Stein – Hardenberg reforms“, стават основа за съдържателна реконструкция на основните понятия на Хегел от „Философия на правото“ и другите му политико-философски текстове. Детайлизираното разглеждане на реконструкциите на отделните Хегелови понятия (гражданско общество, съсловия, публична сфера, държава и т.н.) във връзките помежду им и с конкретните социално-исторически контексти на възникването им би показало редица специфични приноси на докторанта. Най-общо смятам, че така извършената реконструкция – както в цялост, така и в детайли - е най-високото постижение на работата, с което тя напълно покрива изискванията за присъждане на научната и образователна степен „доктор“.

Предвид бъдещата работа на кандидата след защитата на докторската му теза бих искал да изтъкна и две основни слабости на работата, преодоляването на които значително би повишило инак добрия потенциал на заниманията му:

1. По отношение на методологията:

1.1 Опирането на понятието за идеология на Манхайм при подобни социално-исторически реконструкции изглежда наивно, когато то не е съотнесено рефлексивно с класическата версия на понятието у Маркс, върху която Манхайм стъпва, нито с по-късните критики и преработки на същото понятие в постмарксистката философия (например в: Laclau & Mouffe, *Hegemony and Socialist Theory*). Заради тази недостатъчно прецизна употреба добрите контекстуални социално-исторически анализи на много места избледняват за сметка на твърде схематични обобщения, при които философията на Хегел изглежда просто като надстройка, пряко детерминирана от своята база, без това отношение да е експлицитно проблематизирано;

1.2 Излизането от споменатите по-горе едри схематизации би могло да стане като се използват инструменти, улавящи микронивата на преработка на „понятията“ в езика (чрез история на понятията от типа на тази на К. Скинър) или в сферата на афективността (след-хабермасовата критическа теория на А. Хонет, например).

2. Според Варвик контекстуалният анализ „**can help us to understand with which of the mass of today’s phenomena Hegelian concepts match**”, но тази претенция не е добре защитена, защото:

2.1 Макар да е осъществена внимателна реконструкция на собствените контексти на производство на понятията на Хегеловата политическа философия, реално не е осъществена никаква реконструкция на съвременните политически и социални контексти, които евентуално биха позволи тяхната – на Хегеловите понятия – съвременна (ревизирана или не) употреба;

2.2 Собствените авторски опити на Варвик (чиято смелост сама по себе си заслужава адмирации) да формулира „бюрократичен силогизъм“ и да потърси собствена дефиниция за „универсалност“ на този етап не изглеждат задоволителни. Те понастоящем са основани на нетематизирани разграничения (от типа „cash flow - power“ при т.нар. „бюрократичен силогизъм“) или на също нетематизирано синхронно допускане на едно, макар и минимално понятие за „универсалност“, което характеризира Модерната държава, от една страна, и допускането на множество „modern “universals”“, които са специфични културно-исторически постижения, от друга страна.

Горните два аргумента ми дават основание да смятам, че екстраполациите на Хегеловите понятия към съвременността са необосновани и или трябва да бъдат занапред избягвани, или трябва да бъде свършена още много работа, за да бъдат приети за научно легитимни. Утопията са „бюрократично просвещение“ носи и политически рискове, които следва да бъдат внимателно рефлектирани.

В заключение – на базата извършената от дисертанта внимателна социално-историческа реконструкция на възникването на понятията на Хегеловата политическа и социална философия – без колебание смятам, че на него следва да му бъде присъдена научната и образователна степен доктор в научно направление 2.3 Философия.

София,

18.05.2012 г.

С уважение:

доц. д-р Димитър Вацов,

Департамент „Философия и социология“, НБУ